

ДЕМІЛІТАРИЗАЦІЯ ЄВРОПИ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Бендарський Ігор

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
м. Рівне, Україна*

Сучасний етап розвитку міжнародних відносин не можна охарактеризувати як період миру та стабільного співіснування. Збройна агресія РФ проти України та наявність численних локальних конфліктів свідчить про тривале існування збройних зіткнень, спрямованих на досягнення політичних, економічних чи геостратегічних цілей. У цьому контексті питання роззброєння зберігає свою актуальність як необхідна умова запобігання виникненню нових збройних конфліктів.

Дослідник А. Капто зауважує, що реальної безпеки чи миру можна досягнути тільки за умов комплексного підходу до процесу роззброєння. Він виокремлює кілька аспектів процесу роззброєння: процес скорочення звичайних озброєнь; процес, пов'язаний з ядерним роззброєнням; заходи проти мілітаризації космосу; процес, пов'язаний з хімічною та бактеріологічною зброєю; боротьба проти створення нових видів зброї масового знищення [7, с. 205].

Вагоме місце у формуванні концепції миру через роззброєння займає у післявоєнній Європі праця Г. Кларка і Л. Сона «Міжнародний мир через міжнародне право» (1958). Автори рішуче виступали проти політики «з позиції сили» і проти продовження гонки озброєнь. Вони пропонували зосередити зусилля на здійсненні всезагального і повного роззброєння, наголошуючи, що мир не можна забезпечити постійною гонкою озброєнь, ані «рівновагою страху», ані дипломатичними хитрощами» [1, с. 15]. У праці «Міжнародний мир через міжнародне право» подано детальний план роззброєння, в основу якого, за словами авторів, покладено принцип: «...якщо народи дійсно хочуть запобігти війні, то вони мають бути готові піти на таке роззброєння, яке було б не тільки всезагальним, але і повним» [2, с. 207]. Вони назвали свій план «Програмою всезагального і повного роззброєння». Цей період було розділено на дві стадії – дворічна підготовча стадія мала бути присвячена створенню системи міжнародного контролю над роззброєнням – інспекційної служби ООН, і десятилітня стадія «фактичного роззброєння», що мало здійснюватися шляхом щорічного

скорочення всіма державами своїх збройних сил на 10%. Після завершення першої стадії у жодній з країн не мало б залишитися військових установ; мали б увійти в силу різноманітні заборони чи обмеження стосовно зброї, а також виробництва і застосування ядерних матеріалів; будь-яка потенційно небезпечна діяльність мала здійснюватися лише з дозволу інспекційної служби ООН [7, с. 208]. На цю службу покладалися всі функції за здійсненням роззброєння. В сфері контролю за ядерним роззброєнням автори пропонують заснувати ще одну додаткову інстанцію – орган ООН з ядерної енергії, в обов'язки якого входитимуть такі питання, як мирне використання ядерної енергії. Ці обидві організації в кінцевому рахунку будуть підпорядковані Генеральній Асамблеї ООН, яку автори пропонують наділити широким комплексом прав щодо спостереження за роззброєнням і застосуванням санкцій до окремих держав. Автори також пропонували повністю ліквідувати національні озброєння і збройні сили, а натомість створити міжнародні «сили миру ООН». Ці міжнародні сили мали б бути створені до моменту повної ліквідації національних армій.

План Г. Кларка та Л. Сона не передбачав повної ліквідації ядерної зброї. Замість цього планувалося, що її передадуть спеціальному органу ООН з ядерної енергії, який за повноваженнями Генеральної Асамблеї буде передавати її «в момент необхідності» «силам миру ООН». Як на гарантію проти «зловживання» ядерною зброєю автори вказують на ту обставину, що «...ядерна зброя за звичайних умов не буде знаходитись у користуванні сил миру, а буде контролюватися органом з ядерної енергії» [2, с. 319]. Проте цей план прямо передбачає можливість застосування ядерної зброї і озброєння нею міжнародних сил. Фактично це означає, що після здійснення плану людство постане перед загрозою ядерної війни.

Окремою віхою в історії руху за роззброєння та формуванні концепції миру є «Маніфест Ейнштейна – Рассела» в якому зазначено, що «...жодна зі сторін не може розраховувати на перемогу у такій [ядерній] війні... існує реальна загроза загибелі людства...» [7, с. 208].

Отже, як результат впровадження концепції миру за допомогою роззброєння на зміну всезагальному миру теоретично має прийти запланований мир – такий стан міжнародних відносин, коли здійснюються цілеспрямовані заходи, які ведуть не тільки до послаблення напруженості й устороннього співробітництва, але й до припинення гонки озброєнь, поетапного роззброєння, а в підсумку – позбавлення від загрози світових воєн, до надійно гарантованого миру і створення нової системи міжнародних відносин на принципах мирного співіснування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Carter A. A New Concept of Cooperative Security / A. Carter, J. D. Steinbruner, W. J. Perry. Washington, D.C.: Brookings institute, 1992. 65 p.

2. Clark G. World Peace through World Law / G. Clark, L. Sohn; [2nd ed.]. Cambridge: Harvard University Press, 1960. 387 p.
3. Kamiński T. Myśl pacyfistyczna Bertranda Russela. Piotrków: Piotrków Trybunalski, 1998. 218 s.
4. Russell B. The Vital Letters of Russell, Khrushchev, Dulles. London: MacGibbon & Kee, 1958. 77 p.
5. Івасюк Г. О. Зміна зовнішньої політики Німеччини після Другої світової війни: політично-культурний, геополітичний та філософський аспекти. *Вісник НТУУ "КПІ". Політологія. Соціологія. Право : збірник наукових праць*. 2011. № 3 (11). С. 15–20.
6. Підоричева І. Післявоєнне відновлення Європи: досвід та уроки для України. *Журнал європейської економіки*. Том. 21. № 2. 2022. С. 190-207.
7. Федина С. Проблематика роззброєння у сучасній міжнародній політиці. Концепція миру через роззброєння. *Політичний менеджмент*. № 1-2. 2012. С. 204-211.